

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Himanen, S., Kastari, M. & Jääskeläinen, K. (2023) Maahanmuuttaneiden osaamisen tunnistava ohjaus sote-alalla. TAMKjournal, 20.11.2023.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/terveys/maahanmuuttaneiden-osaamisen-tunnistava-ohjaus-sote-alalla-sari-himanen-mervi-kastari-ja-kersti-jaaskelainen/>

Maahanmuuttaneiden osaamisen tunnistava ohjaus sote-alalla | Sari Himanen, Mervi Kastari ja Kersti Jääskeläinen

20.11.2023

TAMKjournal | Maahanmuuttaneiden kotimaassaan suorittamia tutkintoja ei oteta riittävästi huomioon opinto- ja uraohjauksessa. Syitä voi olla monia, kuten puutteet ohjaustyötä tekevien osaamisessa, työvoimapoliittisesti painottuvassa ohjauksessa tai tulosohjautuvissa koulutusrakenteissa. Nämä asiat havainnollistuivat Vikkelästi töihin -hankkeessa, jossa maahanmuuttaneita valmennettiin sote-alalle. Hankkeen tuotoksena laadittiin opinto- ja uraohjauksen matriisi työkaluksi ohjaustyöhön osallistuville työntekijöille.

Maahanmuuttaneilla on usein korkeakoulutasoisia opintoja ja osaamista, joita Suomen koulutusjärjestelmä ei riittävästi tunnista (OKM 2019). Edes hyvä koulutus ei takaa työllistymistä tai koulutusta vastaavaa työtä (Hagman ym. 2020). Vikkelästi töihin -hankkeessa havaittiin, että myös sote-alalla on haasteita tutkintoa vastaavaan työhön työllistymisessä. Haasteita aiheuttavat esimerkiksi tutkintojen kelpoisuusehtojen ja pätevyysien osoittamisen vaikeaselkoisuus, vasta kehittymässä oleva suomen tai ruotsin kielen taito ja verkostojen puute (ks. Himanen & Salin 2023).

Ammattiosaamisen vähentäminen sote-alan tyypillinen ilmiö

Tilanne, jossa koulutettu henkilö työskentelee koulutustaan vastaamattomassa työssä tai opiskelee tutkintonsa kanssa päällekkäisiä opintoja, on ongelmallinen yhteiskunnalle ja yksilölle (Busk ym. 2016, Shemeikka ym. 2021). Aikaisemman statuksen romahtaminen syö itsetuntoa ja työnhaun motivaatiota. Ilmiönä kyseessä on ammattiosaamisen vähentäminen (*deskilling*), jossa maahanmuuttanut henkilö ei voi hyödyntää ammattitaitoaan työssään vaan päätyy esimerkiksi sairaanhoitajan tutkinnolla hoivatyöhön. Näin käynnistyy itseään ruokkiva prosessi, jossa henkilö alkaa vähitellen todellisuudessakin menettää ammattiosaamistaan, koska ei voi harjoittaa ammattiaan (Kurniati, Chen, Efendi & Ogawa 2017).

Vähentäminen on valitettava osa myös suomalaista sote-alan toimintatapaa (Vartiainen 2019). Osittain tätä selittää sote-alalla tutkintojen- ja osaamisen tunnustamiseen, ammattipätevyysien hakemiseen ja oleskelulupaehtoihin liittyvät rakenteelliset tekijät (Vartiainen 2019; Himanen & Salin 2023), mikä ajaa esimerkiksi sairaanhoitajat työskentelemään ylikoulutettuina lähihoitajina (Larja & Luukko 2018).

Maassamme voisi olla tarve miettiä uusia toimintamalleja ulkomailla tutkinnon suorittaneiden potentiaalin paremmaksi hyödyntämiseksi.

Suomalaiset sairaanhoitajaopiskelijat voivat tehdä sairaanhoitajan sijaisuuksia suoritettuaan kaksi kolmasosaa tutkintonsa opintopistemäärästä (Tehy n.d.). Maassamme voisi olla tarve miettiä uusia toimintamalleja ulkomailla tutkinnon suorittaneiden potentiaalin paremmaksi hyödyntämiseksi, samalla maahanmuuttaneen itsetuntoa tukien ja vahvistaen. Kotoutumis- ja kielikoulutuksen ohella maahanmuuttaneiden osaamisen tunnistava sekä yksilöllisesti kohdennettu opinto- ja uraohjaus ovatkin akuutteja kehittämiskohteita (Shemeikka ym. 2021). Oman alan koulutusta vastaavaan työhön pääsy on yhteiskunnan resurssien mielekkään käytön kannalta olennaista.

Opinto- ja uraohjaajien koulutus sekä työn kehittämishaasteet

Opinto- ja uraohjaus on asiantuntijatyötä, johon voi saada pätevyyden suorittamalla kasvatustieteiden maisterin tutkinnon tai opinto-ohjauksen opinnot. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 21.8.1998/986.) Opinnot sisältävät vaihtelevassa määrin esimerkiksi kulttuurisensitiivisen ja kielitietoisen ohjauksen opetusta. Toivottavaa kehitystä on, että opinnoissa otetaan yhä kasvavassa määrin huomioon myös maahanmuuttaneiden asiakkaiden ohjaustarpeita.

Useat tutkimukset ovat korostaneet puutteita maahanmuuttaneiden opinto- ja uraohjauksessa. Ohjaustyössä painotetaan liikaa kielitaidon merkitystä muiden merkityksellisten ja yksilöllisten tekijöiden kustannuksella. (Souto 2018.) Tämä näkyy esimerkiksi tapana ohjata maahanmuuttanut kielitaitoon vedoten suorittamaan oman

alansa toisen asteen ammatillista tutkintoa, vaikka hänellä olisi jo saman alan korkeakoulututkinto. Ammatilliset opinnot saatetaan myös asettaa erilaisten taloudellisten ja ohjauksellisten tukien saamisen ehdoksi (Kastari & Parkkonen 2019). Maahanmuuttajien ohjaustyön puutteellisuus on johtanut siihen, että tietyt opinto- ja uravalinnat toistuvat eikä kaikilla ohjaustyötä tekevillä ole kykyä tunnistaa tai kyseenalaistaa maahanmuuttaneiden tilannetta (Souto 2018).

Ohjaustyössä tulisi painottaa enemmän asiakasnäkökulmaa ja tukea maahanmuuttaneiden omia vaikutusmahdollisuuksia sekä osallisuutta (Pöyhönen ym. 2019; Sotkasiira 2018). Souto (2018) nostaa esiin käsitteen kulttuurisensitiivinen ohjausote, johon sisältyvät vaihtoehtojen esille nostaminen, toimintamahdollisuuksien luominen ja kannatteleva ohjaus. Muutosten toteutuminen edellyttää ammattilaisilta parempaa ohjauksellista osaamista, palvelutarpeen tunnistamista ja humanimpaa lähestymistapaa (Hagman ym. 2020).

Ohjaustyössä painotetaan liikaa kielitaidon merkitystä, muiden merkityksellisten ja yksilöllisten tekijöiden kustannuksella.

Eräs maahanmuuttaneiden opinto- ja uraohjaustyötä edistävä askel on valtakunnallinen *Supporting immigrants in higher education in Finland -palvelu* (SIMHE), joka toimii Opetushallituksen ja kansallisen SIMHE-yhteistyöryhmän koordinoimana kymmenessä eri maahanmuuton vastuukorkeakoulussa. SIMHEt tarjoavat Suomessa asuville maahanmuuttaneille maksuttomia opinto- ja uraohjauksen palveluita sekä kielenopetusta tai muita koulutuspalveluja. Vikkelästi töihin -hanke toimi yhteistyössä Tampereen korkeakouluuyhteisön SIMHE-palvelun kanssa.

SIMHE-ohjauksessa melko iso osa ohjauksesta sisältää yhteiskunnan ja kulttuurin erilaisten piirteiden sekä rakenteiden esittelyä, jotta esimerkiksi koulutukseen tai töihin pääsy ei jäisi siitä kiinni, ettei henkilö osaa uudessa ympäristössä toimia kulttuurin ja rakenteiden näkökulmasta odotuksenmukaisesti. Alat, ammatit ja tutkintojärjestelmät ovat eri maissa rakentuneet eri tavoin, ja erot tulee osata tunnistaa.

Oppilaitosten ulkopuolinen maahanmuuttaneiden ohjaustyö

Maahanmuuttaneiden uraohjausta toteutetaan erilaisissa työnhakua ja työllistymistä edistävien palvelujen yhteydessä, joissa ohjaajien koulutustausta vaihtelee. Ohjaustyötä on pyritty kehittämään useilla erillisohjelmilla, mutta suuri osa työstä toteutuu edelleen kuntien palveluissa, joissa se on suuren työntekijäjoukon vastuulla.

Aaltosen (2019) mukaan TE-palveluiden omavalmentajien ohjaustyön lähtökohtana on työnhakijalla itsellään oleva ajatus omasta tulevaisuudestaan. Sen tavoittelussa omavalmentaja antaa neuvoja, jotta asiakkaan toimeentulo ei vaarannu, lisäksi omavalmentaja voi selvittää esimerkiksi koulutukseen pääsyä. Tässä on kuitenkin kulttuurisensitiivisyyden ja yhteiskunnan tuntemuksen näkökulmasta se riski, että maahanmuuttanut ei välttämättä hahmota mahdollisuuksiaan Suomessa samoin kuin jo pitkään tai koko elämänsä maassa asunut.

Sujuvasti soteen -valmennus Vikkelästi töihin -hankkeessa

Vikkelästi töihin -hankkeen sairaanhoitajakoulutuksen opinnoista koostuvaan valmennukseen osallistui 27 sote-alasta kiinnostunutta maahanmuuttanutta. Koulutustaustana heillä oli toisen asteen tutkintoja, alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja, korkeakouluopintoja tai yliopiston jatkotutkintoja. Muutamalla oli Suomessa suoritettu ammatillinen tutkinto. Tutkinnot olivat pääosin sosiaali- ja terveysalalta tai luonnontieteistä.

Osalla valmennettavista oli selkeitä omia uratavoitteita jo valmennuksen alkaessa ja osalle ne selkenivät valmennuksen aikana. Valmennukseen osallistuneiden ja heitä sinne ohjanneiden ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia kartoittamalla tunnistettiin aiempia tutkimustuloksia vastaavia ohjaustyön haasteita.

Oppilaitosten ulkopuolella ohjaustyötä tekevät ohjaavat maahanmuuttaneita lähihoitajan ja hoiva-avustajan työhön tai koulutukseen, koska he tuntevat nämä sosiaali- ja terveysalalta parhaiten ja alalla on työvoimapulaa. Luonnontieteiden korkeakoulututkintoja ei taas juuri tunneta, jolloin niitä ei osata rinnastaa suomalaisiin koulutus- tai urapolkuihin. Lähihoitajakoulutus tai hoiva-avustajan työ nähdään usein kielitaitoa vahvistavana väylänä korkeakoulututkinnon suorittaneille. Suomen kielellä opiskelu ei kuitenkaan ole ammatillisessa koulutuksessa välttämättä helpompaa kuin korkeakoulun kielituetuissa opinnoissa, varsinkaan jos opiskeluympäristö ei motivoi opiskelijaa. Kun korkeakoulutettu maahanmuuttanut on ohjattu ammatilliseen oppilaitokseen, siellä voi olla houkutusena ohjata henkilö suorittamaan jokin tutkinnonosa.

Toisen asteen ammatillisten opintojen hyödyntäminen kielikoulutuksena ei ole järkevää. Vikkelästi töihin -hankkeessa mahdollistettiin kielituettu korkeakouluopiskelu. Näin mukaan oli mahdollista päästä tavanomaisilta korkeakouluopinnoilta edellytettyä kielitaidon B2-taitotasoa alemmalla kielitaidon tasolla eikä kielitaito muodostunut opintojen esteeksi. Juuri tämä näyttäytyi hankkeen koulutuksen keskeisenä tärkeänä piirteenä koulutuksen sisällön ohella.

Opinto- ja uraohjausmalli

Aiemman tutkimustiedon, selvitysten ja hankkeessa kerätyn tiedon pohjalta laadimme opinto- ja uraohjauksen tueksi työllisyyspalveluissa toimiville ohjaajille, omavalmentajille, kotoutumiskoulutusten toteuttajille ja muille maahanmuuttaneiden ohjaustyöhön osallistuville koosteen opinto- ja uraohjauksen pääperiaatteista.

Opinto- ja uraohjauksen pääperiaatteet:

1. Perehdy sote-alan opinto- ja uramahdollisuuksiin, jotta osaat esitellä niitä asiakkaillesi.
2. Varaa maahanmuuttaneen ohjaukseen riittävästi aikaa.

3. Tiedosta etnisen uraohjauksen vaara. Pyydä työnantajalta kulttuurisensitiivisen ja kielitietoisen uraohjauksen koulutusta tarvittaessa. Alkuun pääset myös esimerkiksi Mauno-koulutuksella. <https://kotoutuminen.fi/mauno>
4. Kuuntele ja paneudu asiakkaan yksilöllisiin opinto- ja urapolkutoiveisiin.
5. Arvosta asiakkaan osaamista ja kunnioita hänen ammatti-identiteettiään.
6. Tiedosta, että maahanmuuttaja ei itse tunnista omia mahdollisuuksiaan suomalaisessa työelämässä ja koulutusjärjestelmässä vaan tarvitsee ohjausta, joka tähtää hänen kannaltaan parhaaseen lopputulokseen.
7. Pyri ohjaamaan henkilö kotimaassa suoritettua tutkintoa vastaavalle urapolulle.
8. Ohjaa henkilö vähintään samalle koulutustasolle, jonka hän on aiemmin suorittanut.
9. Arvosta koulutusjärjestelmän resursseja ja ohjaa maahanmuuttaneet sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta tarkoituksenmukaiselle opinto- ja urapolulle.
10. Muista, että kielituetta koulutusta on kaikilla kouluasteilla, kasvavassa määrin myös korkeakouluopinnoissa.

Käytännön ohjaustyökaluksi tuotimme matriisin, joka perustuu maahanmuuttaneen aiemman koulutustaustan huomioon ottamiseen ja suomalaisen koulutusjärjestelmän sote-alan opiskelumahdollisuuksiin (Kuva 1). Matriisilla pyritään ohjaamaan henkilö vähintään sille koulutustasolle, josta hänellä on aiempi tutkinto.

Koulutustaustan mukainen opintopolku	Suomen kielen opinnot	Ammattiopisto		Ammattikorkeakoulu					Yliopisto
		Hoiva-avustaja-koulutus	Lähihoitaja-koulutus	Pätevyitymisopinnot	AMK-polkuopinnot	Sairaanhoidaja-koulutus	Bioanalyytikon koulutus	Fysioterapia koulutus	
		Suomen kielen opinnot ja kielituetut ammatti/korkeakouluopinnot							
Perusasteen opinnot	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	EI	EI	EI	EI	EI	EI
Lähihoitajatutkinto	KYLLÄ	EI	EI	EI	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	EHKÄ
Muu toisen asteen tutkinto	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	EI	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	EHKÄ
Sairaanhoidajan tutkinto EU:n ulkopuolelta	KYLLÄ	EI	EI	KYLLÄ	EI	EI	EI	EI	EHKÄ
Fysioterapeuttia vastaava tutkinto EU:n ulkopuolelta	KYLLÄ	EI	EI	KYLLÄ	EHKÄ	EHKÄ	EI	EI	EHKÄ
Mikrobiologian tms. luonnontieteellinen yliopistotutkinto	KYLLÄ	EI	EI	KYLLÄ	EHKÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	EHKÄ	EHKÄ
Muu korkeakoulu-tutkinto	KYLLÄ	EI	EI	EI	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	KYLLÄ	EHKÄ

Kuva 1 Opinto-ohjauksen matriisi: Aiempi koulutus suositeltavan opintopolun suuntaajana

EU:n ulkopuolella korkeakoulutasoisen sote-alan tutkinnon suorittaneita ei pidä ohjata ammatilliseen koulutukseen vaan ammattikorkeakoulujen pätevyitymisopintoihin, joissa

ulkomaista tutkintoa voi täydentää, avoimen ammattikorkeakoulun polkuopintoihin tai yhteishaun kautta tutkinto-ohjelmiin.

Taulukon ei-merkinnän voi myös lukea ajatuksella ”ei vielä”. Perusasteen suorittanut ei voi vielä hakeutua korkea-asteen opintoihin, koska korkea-asteen hakukelpoisuus edellyttää toisen asteen eli esimerkiksi ammatillisen koulutuksen suorittamista.

Yliopiston sarakkeen ehkä-merkinnät viittaavat siihen, että ohjauksessa on huomioitava henkilön oma uraorientaatio. Mikäli hän on kiinnostunut esimerkiksi hoito- tai terveystieteestä, hänet kannattaa ohjata yliopisto-opintoihin. Jos taas unelmana on esimerkiksi sairaanhoitajan työ, ammattikorkeakoulu sopii hänelle luultavasti paremmin – sillä voi myöhemmin suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon. Ammattikorkeakoulusta voi jatkaa yliopistoon ja toisinpäin. Taulukkoon ei ole merkitty terveydenhoitajan tutkintoa, sillä terveydenhoitajan tutkinnon voi suorittaa joko sairaanhoitajan tutkinnon osana tai myöhemmin jatkokoulutuksena.

Lisätietoja

Vikkelästi töihin -hanketta on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto (ESR).

[Tutustu hankkeessa tuotettuihin oppaisiin](#)

Lähteet

Aaltonen, K. 2019. [Vois olla kumpi tahansa sillä pöydän toisella puolella: työnhakijoiden näkemyksiä omavalmentajien viestinnästä Pirkanmaan työllisyyskokeilussa](#). Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 20.9.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201904181517>

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 21.8.1998/986. Verkkosivu. Viitattu 10.9.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980986#Lidm45843170641152>

Busk H, Jauhiainen S, Kekäläinen A, Nivalainen S, Tähtinen T (2016). Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista.

Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 06/2016. Saatavissa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131159/>

Hagman N, Laitinen-Saunio A, Asikainen E (2020). ”Enemmän aikaa ja pysyvyyttä, että asiakasta ei aina lähetetä pois, jollekin toiselle taholle”. Työ- ja elinkeinotoimiston asiantuntijoiden ja esihenkilöiden käsityksiä maahan muuttaneiden ohjauksesta. Raportteja 01/2020. Kouvola: Kaakkois-Suomen ELY.

Himanan S. & Salin S. 2023. Maahanmuuttajien työllistymishaasteiden tarkastelua. TAMKJournal. 8.6.2023. Viitattu 8.9.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023080392958>

Larja, L. & Luukko, J. 2018. Koulutuksen ja työn vastaavuus. Teoksessa: Toivanen, M. & Väänänen, A. & Kurki, A. & Bergbom, B. & Airila, A. (toim.) Moni osaa! Työpaikkaosaaminen monikulttuurisilla työpaikoilla. Työterveyslaitos. Juvenes Print, Helsinki.

Kastari, M. & Parkkonen, V. 2019. Korkeakoulutetut maahanmuuttajat ja osaamisen tuonti ohjaustyön näkökulmasta. Viitattu 10.9.2023 <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/korkeakoulutetut-maahanmuuttajat-osaamisen-tuonti>

Kurniati, A.; Chen, C.-M.; Efendi, F. & Ogawa, R. 2017. A deskilling and challenging journey: the lived experience of Indonesian nurse returnees. International Nursing Review 64, 494–501. Viitattu 15.9.2023. <https://doi.org/10.1111/inr.12352>

OKM. 2019. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpidesitykset III. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1. Viitattu 10.9.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3>

Pöyhönen S, Suni M, Tarnanen M (2019). Kieli kotouttamispolitiikan ytimessä. Aikuiset maahanmuuttajat matkalla työelämään. Teoksessa Saarinen T, Nuolijärvi P, Pöyhönen S, Kangasvieri T (toim.) Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja, 257–285. Tampere: Vastapaino.

Shemeikka, R., Schmidt-Thomé, K., Harkko, J., Paavola, J-M., Raunio, M., Alanko, L., Björk, A., Kettunen, P., Kouvonon, A., Pitkänen, S., Ramadan, F., Varjonen, S. & Vuorento, M. 2021. Maahan muuttaneiden koulutus – ja työllisyyspolut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 29. Viitattu 15.5.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-358-6>

Sotkasiira T (2018). Kotoutumista vai hyvinvointia? Metafora-analyysi syrjäseutujen kotopalveluista. Hiitola J, Anis M, Turtiainen K (toim.) Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi: kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä, 30–52. Tampere: Vastapaino.

Souto A. 2018. Maahanmuuttajataustaiset tytöt ja vastavuoroisen ohjaussuhteen rakentaminen. Helsingin yliopisto.

Tehy n.d. Opiskelija sijaisena. Verkkosivu. Viitattu 3.11.2023. <https://www.tehy.fi/fi/tyoelamaopas/koulutus-ja-osaaminen/opiskelija-sijaisena>

Vartiainen, P. 2019. Filippiiniläisten sairaanhoitajien polut Suomeen. Tutkimus oppimisesta ja työyhteisöintegraatiosta kansainvälisen rekrytoinnin kontekstissa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 18. Viitattu 18.8.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0937-4>

Vikkelästi töihin -hanke. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.11.2023. <https://projects.tuni.fi/sujuvastisoteen/>

Kirjoittajat

Sari Himanen

Sh, FT

Projektityöntekijä, Vikkelästi töihin -hanke

Hoitotyön tutkimuksen asiantuntija

Tekonivelsairaala Coxa

sari.himanen@coxa.fi

ORCID: [0000-0002-5367-0337](https://orcid.org/0000-0002-5367-0337)

Mervi Kastari

FM, ammatillinen opinto-ohjaaja

Suomen kielen ja viestinnän lehtori, SIMHE-ohjaaja

Pedagogiset ratkaisut ja kulttuuri

TAMK

mervi.kastari@tuni.fi

ORCID: [0000-0002-2167-1087](https://orcid.org/0000-0002-2167-1087)

Kersti Jääskeläinen

YTM

Projektipäällikkö, Vikkelästi töihin -hanke

Sosiaali- ja terveysala

TAMK

Kuvituskuva: Pexels